

LBRIS

We know
books

Literatura la feminin

O antologie

Coordonatoare:

Adina Dinițoiu
Anastasia Staicu

Editura Seneca
Lucius Annaeus

Textele din prezenta antologie au fost publicate, în cea mai mare parte, la rubrica „Literatura la feminin” de pe platforma online Literomania, coordonată de Adina Dinițoiu și Raul Popescu.

© Editura Seneca Lucius Annaeus, 2021

Redactor: Adina Dinițoiu

Ilustrații și copertă: Sorina Iuganu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Literatura la feminin : o antologie / coord.: Adina Dinițoiu, Anastasia

Staicu, - București : Editura Seneca Lucius Annaeus, 2021

ISBN 978-606-9680-56-8

I. Dinițoiu, Adina (coord.)

II. Staicu, Anastasia (coord.)

821.135.1

Tipar: Imprimeria Arta Grafica

© Toate drepturile prezentei ediții sunt rezervate Editurii Seneca Lucius Annaeus. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă sub indiferent ce formă fără acordul prealabil scris al editurii.

CUPRINS

„Femei între ele” 9

I. Confesiune

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Misoginism feminin? 15

IOANA BÂLDEA CONSTANTINESCU

degeaba 23

RUXANDRA CESEREANU

Ridurile din colțul gurii duc spre o insulă 29

ADINA DINIȚOIU

Locul în care să mă regăsesc 35

MARINA DUMITRESCU

Planta din apartamentul doamnei Bollino 43

IOANA PÂRVULESCU

Aleea Solidarității 49

SIMONA PREDĂ

Când îmbătrânește o femeie? 57

II. Eseu

DORICA BOLTAȘU

Cella Serghi, un destin intelectual feminin 65

RUXANDRA CESEREANU

Călugăria poetică a Marianei Marin 71

ADINA DINIȚOIU

*Romanul politic al postdecembrismului.
dintr-o perspectivă feminină.* 77

SERENELA GHÎTEANU

Némirovsky. Irène Némirovsky 85

RODICA GRIGORE

Femei și bărbați, rătăcind prin literatură 91

DUMITRIȚA STOICA

Mersigru 97

MONICA ȘERBAN

Să moară mama vitregă! 101

III. Proză scurtă

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Problemele altora 109

DORICA BOLTAȘU

O zi 115

RUXANDRA CESEREANU

Maman 125

OHARA DONOVETSKY

Inelul cu capac 129

Acul de pălărie 134

ALINA GHERASIM

Lumea bună. 139

SERENELA GHÎTEANU

Tabloul 145

ANCA GOJA

Jocul 157

Taxi 159

ANDREEA MICU

Mir 165

Pășea, sosesc tătarii! 169

IOANA NICOLAIE

Tot înainte (fragment) 175

IOANA PÂRVULESCU

O voce. 183

Masa rezervată (scurtmetraj din lumea de azi) 189

DUMITRIȚA STOICA

Un sfert de oră de dragoste 195

O femeie a aruncat vișinele din damigeana cu vișinată 198

LILIANA URSU

Viteza de evadare 203

Colaj despre simplitate și curaj 204

*În mitologia mea personală
sunt două Constantine și un Constantin* 206

Biografii autoare 210

LBRIS

We know
books

I
Confesiune

N5.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Misoginism feminin?

Eram la o lectură publică, în Berlin. Actrița citise, în traducerea lui Georg Aesch, „Visul emigrantului”, primul capitol din *Întâlnirea*, care de obicei emoționează. Dar atunci, în așteptarea comentariilor, se așternuse o tăcere cam lungă, până când, din ultimul rând, s-a ridicat un ascultător care m-a întrebat, sever:

„De ce scrieți despre bărbați, dacă sunteți femeie?”.

„Literatura este plină de personaje feminine create de bărbați!” i-am răspuns, iritată.

Am fost tentată să adaug că romancierii construiesc, de secole, din pur bovarism masculin, femei false. Dar n-am mai spus-o, fiindcă tot romancierii-bărbați, ca Tolstoi sau Flaubert, au creat și cele mai autentice personaje feminine.

Trăim închiși în experiența unui sex, a unei vârste, a unei familii, iar la celălalt ajungem (când ajungem) doar prin intuiție și empatie. Scriitorul lucrează cu ipoteze, imaginându-și personajele înlăuntrul său, utilizând, pe lângă propria experiență, confesiuni și observații acumulate spontan de-a lungul timpului.

Dar misterul creației nu-i stă nici lui la îndemână.

*

„Bărbații din proza dumneavoastră sunt despotici, neajutorți și egocentri. Portretele feminine sunt pregnante, în disonanță cu absența tandreței în portretizările masculine. De

unde provine acest misoginism feminin? Sunteți o feministă?” m-a întrebat o colegă, jurnalistă și prozatoare.

„În proza mea, categoric nu!” i-am răspuns.

Din copilăria intoxicată cu *realismul socialist*, am o cronică idiosincrazie față de literatura aservită unei ideologii. M-am simțit protejată de *autonomia esteticului* și nu voi renunța la ea, chiar dacă literatura *angajată* a revenit la modă.

Ca jurnalistă, m-au preocupat drepturile femeilor, dar ca prozatoare, teoriile feministe m-au interesat la fel de puțin ca și conceptele lui Jung despre *animus* și *anima*.

Dar sunt femeile din cărțile mele privite cu tandrețe? De ce ar fi? N-am mai multă simpatie pentru femei decât pentru bărbați. Poate chiar dimpotrivă? Nu mi-am dorit să fiu băiat, așa cum presupune psihologia freudiană. Am fost însă foarte apropiată de tatăl meu și fascinată de performanța intelectuală a unora dintre frații lui, de solidaritatea lor masculină. Am crescut lângă un frate, am un fiu și un nepot (pe lângă nepoată), am ținut la prietenii cu bărbații de vârsta mea și uneori chiar am fost dezamăgită că ei vedeau în mine doar femeia. Cunosc abuzurile masculine de putere, dar le intuiesc și fragilitățile. Pe de altă parte, știu și defectele femeilor – spiritul convențional-conservator, eclipsele de lealitate, competiția acerbă dintre ele, labilitatea etc. Dar în viața profesională și în familie m-a ajutat apropierea de femei inteligente, generoase și creative, de pildă cea a profesoarei de matematică Sanda Bădulescu, „mama mea adoptivă”, sau a scriitoarei Ioana Ieronim, cea mai bună prietenă a mea. Probabil trec cu mai multă dezinvoltură frontiera spre *celălalt* când e vorba de un personaj feminin, fiindcă fiziologia și psihologia femeii îmi sunt, prin forța lucrurilor, *altfel* cunoscute. Altminteri, n-am cum să fiu sigură ce simte, cum dorește altă femeie. Îmi tot pun întrebări, în timp ce înaintează cu precauție pe teritoriul, la început necunoscut, al fiecărui personaj – femeie, bărbat sau copil.

Dar și comentatorii romanelor Danei Dumitriu subliniau că personajele ei feminine erau mai puternice, mai „pozitive” decât cele masculine, pe care le dominau. Să fie o dorință de revanșă sau doar o perspectivă feminină, diferită de cea a romancierilor?

*

„S-a relevat, de asemenea, absența iubirii dintre personajele dumneavoastră. Și chiar absența afecțiunii autoarei față de ele. Este acesta efectul unei frustrări?” a continuat jurnalista, care în următorii ani se va afirma ca importantă prozatoare.

Întrebarea mi se pare azi cam acidă, dar atunci, purtată de elanul sincer al confesiunii, m-am grăbit să răspund:

„Nu cred că iubirea lipsește din cărțile mele, ci (sper că) lipsesc clișeele curențe despre iubire. Dacă scrii proză, nu prea ai cum să eviți iubirea, dar eu am exercitat un control atent asupra paginilor scrise pe această temă, într-o tentativă continuă de desentimentalizare. Pe de altă parte, nu-i ușor să scrii despre lucrurile frumoase, despre fericire, mai ușor îți ies urâtul, răul, întunecatul, neliniștea”.

Și am încheiat cu citatul absolvitor al lui Tolstoi: „Familii fericite nu au istorie”.

Ca cititoare pasionată, observasem că dragostea autorului față de personaje le artificializa. Scriind, exercitasem asupra mea un control riguros, la fel ca un tată devotat, dar de modă veche, care nu-și permite să-și îmbrățișeze copiii (piesa asta o știam bine, de astfel de părinți fusesem crescută).

*

Uneori m-am întrebat dacă n-am greșit „dozajul” în cazul Vicăi Delcă, despre care critica și publicul susțin că ar fi cel mai reușit personaj al meu. Dar eu îl gândisem altfel.

Am fost de la început obsedată de aura tragică a destinului Vicăi, și poate am lungit, inconștient, cartea, de teama sfârșitului ei, pentru mine devastator. Vocile personajelor, fiecare cu alte sonorități lingvistice, m-au purtat mai departe decât intenționasem. N-am putut controla nici teatralitatea care irupea din adâncuri neștiute, „un tipar” al prozei mele, pe care l-am descoperit în spectacolul Cătălinei Buzoianu și în *Cărțile omului dublu* a Ancăi Hațiegan.

Când am ajuns la epilogul *Dimineții...*, eram epuizată și l-am scris repede. A ieșit mai scurt decât intenționasem, aveam să pătesc la fel și cu finalul *Fontanei di Trevi*.

După apariția *Dimineții pierdute*, complimentele unor joviali, ludici etc. care îmi reproduceau, râzând, frazele incorecte ale Vicăi mă crispa. Pentru ei, era un personaj comic, de tip caragialian, merit să stârneasă râsul; mi-i amintesc și pe subtilii colegi de breaslă pentru care la asta se rezuma cartea.

Depart de mine să fi avut intenția să-i dau o replică lui Caragiale, așa cum au crezut unii critici. N-am făcut altceva decât să-mi las personajele să vorbească firesc, descoperisem că aveam „ureche”. Mă exaspera limba de lemn, omniprezentă, și mă iritau dialogurile artificiale din romanele timpului.

Cronica lui N. Manolescu („Lumea în două zile”, *România literară*, 24 mai 1984), care pune, implicit, *Dimineță pierdută* alături de romanul, mult admirat (inclusiv de mine), al lui George Bălăiță, m-a făcut să trec peste disprețul afișat față de personajul meu („mediocritatea calculată a ridicolei Vica”). Monologul ei final, căruia Tamara Buciuceanu, sub bagheta Cătălinei, avea să-i redea amplitudinea tragică, el l-a citat doar ca mostră de argou muntenesc.

Peste un an, într-un articol din *Viața Românească*, Valeriu Cristea încearcă „reabilitarea” Vicăi:

„Totuși înțelepciunea nu-i lipsește, nu e deloc proastă... Toată viața a muncit și toată viața a fost o femeie onestă; în

ciuda limbajului ei prea direct, n-a călcat niciodată strâmb. E capabilă de sentimente profunde și puternice... Nepăsarea ei față de alții se împletește, când e cazul, cu o sinceră compasiune, iar practicismul ei tenace, colorat cu un inepuizabil optimism, nu exclude o sensibilitate care se dezvăluie uneori surprinzător. Orfană de mamă la 11 ani, Vica se simte orfană și la bătrânețe. O simplă mahalagioaică, biata madam Delcă e înzestrată de autoare cu o umanitate în care până la urmă ne recunoaștem. Madam Delcă suntem noi... noi, toți oamenii, cu defecte și calități”.

Iar peste douăzeci de ani, când *Dimineța...* se va publica în Franța, Alain Paruit are s-o vadă pe Vica așa cum o gândisem inițial. Tradusese peste 80 de cărți din literatura română, și era foarte selectiv. Om de stânga, Alain o compătinea pe Vica pentru viața ei chinuită, începând din copilărie, și îi gusta replicile. Uneori, mă suna să-mi vorbească despre ea, și mi-a spus că în toată lumea, inclusiv în Japonia, există prototipuri ale ei.

Poate din cauză că traducerile, „netezind” într-o anumită măsură vorbirea Vicăi, au luminat altfel personajul, dar și fiindcă în țările occidentale există o abordare mai respectuoasă, mai plină de compasiune față de omul simplu, cronicile străine mi-au „recuperat” într-o anumită măsură proiectul inițial de personaj.

În aceste aproape patru decenii câte au trecut de la apariția *Dimineții pierdute*, au fost multe alte lecturi, mai generoase și mai nuanțate, ale Vicăi. Una dintre cele mai recente îi face dreptate într-un mod pe care nu-l întrevăzusem: „epopeea ei (a Vicăi) este emblematică pentru destinul omului simplu, răzbătător, în lupta cu valorile unei istorii tumultuoase” (Gabriela Gheorghiușor, „Epopeea Vica”, *Ramuri* nr. 8, 2020)

Poate, totuși, personajul nu „mi-a scăpat din mână”, chiar dacă atât de des este receptat într-un spirit ludic, chiar „bășcălios”?

*

„Am vrut întotdeauna să fiu scriitor, nu scriitoare, și să am personaje masculine la fel de puternice ca și cele feminine.”

Tania Radu a reamintit această afirmație mai veche a mea în cronica la *Fontana di Trevi* (*Revista 22*, 2019), după ce primisem Premiul pentru proză „Sofia Nădejde”.

Inițiativa trezise și reacții negative, unii critici considerau că astfel scriitoarele s-ar fi *ghetoizat* singure. Punctul acesta de vedere îl avusesem și eu în toamna lui 1990, când, în America, am văzut, pentru prima oară, în librării, standuri cu cărți scrise doar de autoare.

Firește că valoarea unei cărți se stabilește în afara criteriilor de sex, vârstă etc. Însă inițiativa premiului a ținut, probabil, seama de multele liste de nominalizări din care lipseau scriitoarele, ori, dacă intrau, ajungeau rareori să ia premiul (Nobelul n-a făcut, multă vreme, excepție). S-a gândit, poate, și la timpul relativ scurt de când femeile și-au ales scrisul ca profesiune.

La noi nu se prea știe că, până în 1968, nici în Franța sau Elveția femeile nu votau și nu-și puteau deschide un cont în bancă. Dar ajunge să coborâm încă jumătate de secol, ca să descoperim, cu un frison de spaimă și compasiune, destinul femeilor care-și doreau o existență intelectuală și artistică independentă. Soarta tragică a lui Camille Claudel, ale cărei puține sculpturi salvate îi atestă marele talent și puterea de a depăși subiectele tabu ale vremii, aflată un timp sub umbra atotputernicului Rodin, amantul său, iar după tulburarea provocată de despărțirea lor, închisă, treizeci de ani, de fratele ei, poetul Paul Claudel, și de mama sa, într-un teribil spital de boli mentale (așa erau majoritatea atunci), nu a fost singulară:

„Cercetătorii feminisți (Elizabeth Lunbeck, „A New Generation of Women: Progressive Psychiatrists and the Hypersexual Female”, *Feminist Studies*, 13, nr. 2, 1987) observă

că, la începutul secolului XX, psihopatie era frecvent termenul atotcuprinzător, aplicat tinerelor independente care alegeau să nu se căsătorească, să trăiască separat de familiile lor și să încerce să-și clădească dacă nu cariere, atunci, în mod cert, slujbe prin care să se întrețină. Asta era suficient pentru a le eticheta cu termeni care variau de la imorale la indecente și nebune. Multe dintre familiile lor acceptau bucuroase ocazia de a le interna, dacă ele arătau cel mai mic semn de șovăială, din cauza oboselii, a dificultăților financiare sau a tulburării emoționale”. (Deirdre Bair, *Jung. O biografie*)

Datorită Premiului pentru literatură scrisă de femei, am descoperit multe scriitoare tinere talentate, dar și pe Sofia Nădejde. Polemica ei pe tema dimensiunilor creierului și a capacităților intelectuale ale femeilor, dusă cu părintele criticii literare, Titu Maiorescu, este, încă, de o tristă actualitate.

IOANA BÂLDEA CONSTANTINESCU

degeaba

Nu degeaba stă de-atâta timp în coșul meu de pe Amazon *Calories & Corsets: A History of Dieting Over 2000 Years* de Louise Foxcroft. Nu intenționez să mi-o iau. Simpla ei revizitare, însă, îmi amintea că lumea e plină de femei ca mine. Femei pe care trei kilograme le despart de fericire. Femei care jonglează cu vieți profesionale complicate și vieți de familie pentru care le-ar mai trebui cel puțin trei capete și două perechi de mâini. Femei care, cum, necum, reușesc să manevreze *deadline*-uri, vizite, excursii, ședințe, stagnări profesionale și lăncezeli afective, evenimente mondene și proiectul copilului la AVAP (nota mamei extenuate: arte vizuale și abilități practice, pentru fericiții inocenți). Dar nu reușesc un lucru. Să scape de alea trei kilograme. Fără ele, viața ar fi ca un cont de Instagram unde nu plouă niciodată și nu există riduri. Adică fără cusur.

La momentul scrierii acestui text, am cu vreo cinci kilograme mai puțin decât greutatea mea obișnuită. Nu am descoperit o dietă minune. De fapt, mănânc ceva mai multă înghețată ca de obicei. (Da, și iarna. Știu. Chiar știu. Am încercat... Suspectez ceva *gianduja*, *crema catalana* și *cuore croccante* în ADN-ul meu, altfel nu-mi explic.) Așa s-a întâmplat. Dacă acum un an, pe vremea asta, m-ar fi întrebat cineva ce vreau să-mi aducă Moș Crăciun, sunt aproape convinsă că asta aș fi cerut: cinci kilograme mai puțin. Nici măcar cinci. Poate vreo trei. Trei kilograme până la fericire. Lumea ar fi putut fi perfectă cu trei